

Lausunto

23.06.2020

MV/2/03.00.00/2020 1 (4)

Ympäristöministeriö
PL 35
00023 VALTIONEUVOSTO

Viite Lausuntopyyntö, VN/5698/2019

Asia **Lausunto rakennusperinnön suojelemisesta annetun lain ja rikoslain 48 luvun 6 §:n muuttamisesta**

Ympäristöministeriö on pyytänyt Museovirastolta lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi rakennusperinnön suojelemisesta annetun lain ja rikoslain 48 luvun 6 §:n muuttamisesta. Museovirasto on antanut aiemmasta lakimuutoshankkeesta lausunnon 31.8.2018. Virasto on myös osallistunut nyt lausunnolla olevan esitysluonnoksen valmisteluun.

Luonnoksessa hallituksen esitykseksi keskeisimmät esitetyt muutokset liittyvät alustusmenettelystä luopumiseen, suojelupäätöksestä poikkeamisen mahdollistamiseen, valvontaviranomaisten toimintaan rikosasioissa sekä suojelusta johtuvien rajoitusten korvaamista koskevan järjestelmän selkeyttämiseen. Museovirasto pitää esitettyjä muutoksia ja tavoitteita perusteltuina ja kannatettavina.

Museoviraston lausunto on annettu ympäristöministeriön lausuntopyynnön mukaisesti vastaamalla määriteltyihin kysymyksiin Lausuntopalvelu.fi -sähköisessä palvelussa osoitteessa www.lausuntopalvelu.fi. Lausuntopalveluun on kirjattu 23.6.2020 seuraavat Museoviraston vastaukset:

Kommentit suojeluesityksenteko-oikeutta ja suojeluesityksestä kuulemista koskeviin ehdotuksiin

Museovirasto pitää hyvänä, että oikeutta suojeluesityksen tekemiseen (5 §) on laajennettu voimassa olevaan sääntelyyn verrattuna Saamelaiskäräjiin sekä Kolttien kyläkokoukseen.

Museovirasto esittää, että rakennusperintölain jatkokehittämisen yhteydessä tulisi harkita, olisiko suojeluesityksen tekemiseen oikeutettujen piiriä tarkoituksenmukaista laajentaa koskemaan museolain tarkoittamia alueellisia ja valtakunnallisia vastuumuseoita sekä esimerkiksi sellaisia rekisteröityjä yhdistyksiä, joiden toimialaan kuuluu suojeluesityksen kohteen edustama toiminta tai ilmiö. Nyt nähtävillä olevassa esitysluonnoksessa yhdistysten toimialaksi on jo määritelty nykyistä laaja-alaisemmin ”kulttuuriperinnön vaaliminen tai rakennetun ympäristön laatuun vaikuttaminen”.

Museovirasto pitää kuulemista ja lausuntoja koskevia säännöksiä (7 §) sinänsä hyvänä. Esitysluonnoksen 7 §:n mukaan asiassa pyydetään ”tarvittaessa muun asian kannalta olennaisen yhteisön lausunto”. Museovirasto toteaa, että kohdan muotoilu asettaa muiden kuin nimettyjen tahojen kuulemiselle kaksinkertaisen kriteeristön, jossa arvioidaan yhtäältä sitä, onko lausunnolle tarvetta ja toisaalta sitä, onko lausuntopyynnön kohteena asialle

olennainen yhteisö. Museoviraston näkemyksen mukaan on hyvä, että elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksella on harkintavaltaa lausuntojen pyytämässä, mutta esityksen sanamuotojen perusteella herää kysymys, onko muotoilu turhan rajoittava. Museovirasto esittää harkittavaksi muotoilun kehittämistä siihen suuntaan, että lausunnon pyytäminen olisi mahdollista tarpeellisilta tahoilta. Tällöin muotoilu mahdollistaisi ELY:n harkintavallan ja riittävän joustavuuden lausuntojen pyytämässä.

Kommentit alistusmenettelyn purkamiseen ja muutoksenhakua koskeviin ehdotuksiin

Alistusmenettelystä on johdonmukaisesti pyritty luopumaan uusissa lainsäädäntömuutoksissa. Museovirasto pitää alistusmenettelystä luopumista (9 §) perusteltuna ja loogisena ratkaisuna, joka todennäköisesti nopeuttaa rakennussuojeluasioiden käsittelyä. Muutoksen hakemisen (21 §) ts. valittamisen siirtäminen ympäristöministeriöltä ao. hallinto-oikeuteen on siihen liittyvä ja samoin aiheellinen muutos.

Alistusmenettelyn poistuessa tulee jatkossa kiinnittää entistä enemmän huomiota ELY-keskusten resursointiin, ohjeistukseen ja koulutukseen päätösten yhdenmukaisuuden ja alueellisen tasavertaisuuden turvaamiseksi.

Kommentit ehdotettuihin poikkeamisluvan edellytyksiin ja lupamenettelyyn

Museovirasto pitää mahdollisuutta poiketa suojelupäätöksestä (10 a §) hyvänä. Suojelumääräysten haasteena on olla yhtäältä riittävän tarkkarajaisia, että niiden velvoitteet käyvät päätöksestä ilmi ja toisaalta riittävän joustavia, että rakennuksen käyttö ei ajan kuluessa vaikeudu kohtuuttomasti. Museovirasto on pitänyt varsin joustaviakin suojelumääräyksiä ja niiden tulkintalinjauksia hyvinä rakennusten käytössä pysymisen kannalta. Käytännössä on tilanteita, joissa alkuperäisen suojelupäätöksen jälkeen on muuttuneen tilanteen vuoksi tarpeen tehdä rakennukseen muutoksia, jotka ovat kuitenkin rakennuksen suojelutavoitteiden kannalta hyväksyttäviä. Näissä tilanteissa suojelupäätöksen tarkistamiseen voi olla perusteita ja tarkistaminen voi olla hyvä tehdä menettelyssä, joka on kevyempi kuin koko suojelupäätöksen uusiminen. Poikkeamista koskevan luvan myöntämisen edellytyksenä lakimuutosluonnoksessa edellytetään aiheellisesti, että suojelun edellytysten tulee edelleen täytyä.

Poikkeaminen voi esitysluonnoksen mukaan olla mahdollista mm., jos osa rakennuksesta on vahingoittunut ja vahingoittunut osa vaarantaa rakennuksen käyttötarkoituksen mukaista käyttöä tai suojelun perusteena olevien arvojen säilymistä. Museovirasto pitää tärkeänä, että poikkeaminen on mahdollista tilanteissa, joissa vahingoittuminen johtuu kohteen ylläpidosta riippumattomista syistä ja että lain toimeenpanossa sekä avustuskäytännössä tuetaan kohteiden hyvää ylläpitoa.

Luvan myöntämisen perusteena voi esitysluonnoksen mukaan olla myös se, että rakennuksen käyttäminen alkuperäiseen tai suojelupäätöksen antamisen aikaiseen käyttötarkoitukseen sekä muuttaminen uuteen soveltuvaan käyttötarkoitukseen on suojelun vuoksi estynyt. Monissa tilanteissa on suojelun kokonaisuutta ajatellen aiheellista voida myöntää poikkeuksia, jotta rakennus pysyy käytössä ja hoidettuna. Poikkeamisharkinnassa on kuitenkin otettava huomioon, että uusi käyttö ei välttämättä ole soveltuva, jos suojelu olisi sen este – samoin kuin se, että alkuperäisen käytön palauttaminen saattaa merkitä myöhempien käyttöjen tuomien arvokkaiden kerrostumien purkamista.

Poikkeamisen perusteena voi esitysluonnoksen mukaan olla myös muu erityisen painava rakennusperinnön hoitoa ja käyttöä edistävä peruste. Esimerkiksi pykälän 10 a ensimmäisen momentin ensimmäisessä alakohdassa poikkeamiselle annetaan mahdollisuus tilanteessa, jossa rakennuksen vahingoittunut osa vaarantaa rakennuksen

käyttötarkoituksen mukaista käyttöä. Tämä poikkeamisen peruste ei välttämättä liity rakennusperinnön hoitoon. Näin ollen momentin kolmannen alakohdan muotoilu ”hoitoa ja käyttöä” olisi aiheellista muuttaa muotoon ”käyttöä tai hoitoa”. Kyseistä pykälän ensimmäistä momenttia tulisi vielä muutoinkin tarkastella suhteessa säännöskohtaisissa perusteluissa esitettyyn uuden pykälän 10 tarkoitukseen.

Kommentit korvaussäätelyä koskeviin ehdotuksiin

Voimassa olevat rakennusperintölain korvaussäännökset eivät ole kaikilta osin selkeitä. Museovirasto pitää siten esitettyä vaarantamiskieltoa sekä varsinaista suojelua koskevien korvaussäännösten eriyttämistä (13 §) hyvänä ja nykytilaa huomattavasti selkeyttävänä.

Rakennussuojelun osalta on myös muistettava, että rakennusten muuttaminen voi suojelumääräysten estämättä olla laajalti mahdollista, erityisesti ottaen huomioon esitetty uusi poikkeamismenettely. Näin ollen lähtökohtaisesti rakennussuojelun ei sellaisenaan voitane katsoa aiheuttavan merkittävää haittaa suojelukohteen omistajalle ja esitetty kohtuullinen korvaus merkittävästä haitasta on tältä näkökulmalta voimassa olevaa säätelyä selvästi tarkentava ilmaisu.

Kommentit ehdotuksiin, jotka koskevat rikostunnusmerkistöjä sekä menettelyä rikosasioissa ja tarkastuksissa

Museovirasto pitää tärkeänä, että esitysluonnoksessa säädetään elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten velvollisuudesta tehdä ilmoitus poliisille esitutkintaa varten, silloin kun sen on syytä epäillä rakennussuojelurikosta tai -rikkomusta – ellei jälkimmäistä ole pidettävä olosuhteen huomioiden välttämättömänä. Esitetyt menettelyt tarkastuksissa (18 §) ovat Museoviraston näkökulmasta hyviä. Museoviraston määräämän museoviranomaisen sijaan pykälässä todetaan, että tarkastuksen toimittava viranomainen voi kutsua tarkastukseen asiantuntijaksi alueellisen vastuumuseon.

Se, että ELY-keskus veloitetaan tekemään epäillystä rikosasiasta ilmoitus poliisille esitutkintaa varten, selkeyttää menettelytapoja (23 a §). Suojelun kannalta on huomattavaa merkitystä sillä, että muutokset rakennukseen tehdään oikean menettelyn ja siihen liittyvän harkinnan perusteella.

Kommentit viranomaisten tiedonsaantioikeutta koskevaan ehdotukseen

Museovirasto pitää hyvänä, että rakennusperintölain tarkoittamien tehtävien hoitamiseksi esitysluonnoksessa on säädetty asianmukaisesti viranomaisten tiedonsaantioikeudesta (23 b §).

Muita huomioita esitysluonnoksesta

Viranomaistehtäviin liittyen on 4 §:än tehty tärkeä lisäys alueellisten vastuumuseoiden asiantuntijaroolista ja yhteistyöstä. Museovirasto ehdottaa kolmannen momentin viimeisen lauseen muuttamista muotoon ”Muilta osin alueellinen vastuumuseo voisi tarvittaessa toimia asiantuntijana toimialueensa rakennusperinnön osalta yhteistyössä Museoviraston kanssa”.

Lain toimeenpanoa ja siihen liittyviä prosesseja tulee tukea mm. päivittämällä olemassa olevia ohjeistuksia, ohjeistamalla poikkeamiseen ja kuulemiseen liittyviä menettelyjä ja mahdollisia suojeluesityksen tekijöitä sekä kehittämällä suojelupäätöstekniikkaa, mm. suojelumääräyksiä ja kohdentamista koskevan riittävän joustavuuden takaamiseksi erityisesti korjaus- ja muutostöiden ohjaamisessa.

Museovirasto on jo aiemmassa lausunnossaan todennut, että on paikallaan harkita, miltä osin lainsäädännössä olisi mahdollista tarkentaa rakennetun alueen käsitettä sekä tarkastella, olisiko lakitasolla tarvetta käsitellä suojelumääräysten ja suojelun kohdentamisen määrittelyä. Tärkeäksi lainvalmistelussa tarkasteltavaksi kysymykseksi on osoittautunut myös kiinteän ja irtaimen sisustuksen suhde sekä tarve kehittää irtaimen sisustuksen suojelua tilanteissa, joissa irtain on sisustus- ja rakennustaiteellisesti tai rakennusteknisesti erottamaton osa kokonaisuutta.

Pääjohtaja

Tiina Merisalo

erikoistutkija

Laura Tuominen

Jakelu

Opetus- ja kulttuuriministeriö